

ROLAND DYENS ile RÖPORTAJ – Tolgahan ođulu

Andante'nin Şubat-Mart 2009 tarihli 38. sayısında yayınlanmıştır.

T.Ç: Günümüzde; siz, Leo Brouwer, Dusan Bogdanovic, Nikita Koshkin, Sergio Assad, Paulo Bellinati, Carlo Domeniconi gibi sanatçıların oluşturduğu bir “besteci-gitarist” kuşağı var ve bence bu kuşağın yenilikçi eserleri, geç 20. yüzyıl ve erken 21. yüzyıl klasik gitar tarihini yazıyor. Bu kuşağı oluşturan sanatçıların hem besteci hem de gitarist olmalarının nedenlerinden bahsedebilir misiniz?

R.D: Bu “olgu”, kuşaklar boyunca her zaman varolmuştur. Çok önemli ve eski bir besteci-gitarist geleneği vardır. 19. yüzyıl; Sor, Aguado, Giuliani vb. gibi sanatçılarla bu olgunun altın çağıdır. Bundan dolayı bu besteci-gitaristlerle, senin saydığın çağdaş besteciler arasında açık olarak güçlü bir bağ ve gelenek var. Bu durumun açıklamalarından biri gitarın inanılmaz bir şekilde karışık bir çalgı olmasıdır. Çünkü gitar için uygun bir şekilde yazmak için “gitarın coğrafyası”nı çok iyi bilmek gerekir. Bahsettiğin gitaristler, gitarın gizlerini ve olanaklarını daha çok bildikleri için bu kadar fikir üretiyorlar ve bu nedenle de besteci-gitaristlerin yeni kuşağını oluşturuyorlar.

T.Ç: “Gitarın coğrafyası” sizin sık sık kullandığınız bir kavram. Gitarın coğrafyası ile tam olarak neyi kastediyorsunuz ve gitarın coğrafyasını öğrenmek için neler yapılması gerekir?

R.D: Kısaca söylemek gerekirse gitarın coğrafyası, popüler müzisyenlerin ve caz müzisyenlerinin gitarın sol tarafında tüm bildikleridir. Sol el bilgisi; pozisyonlardan, armoniden, ihtiyacı duyulan armonik notaların yerlerinden, akor yürüyüşlerinden vb. oluşur. Tek bir cümle ile söylersem: kendiliğinden olmanın (spontan) ve becerinin aynı anda ve birlikte olması. Örneğin arkadaşlarla gidilen bir lokantadaki yemekten sonra ilk defa duyduğunuz bir şarkıya eşlik etmek zorunda kaldığınız durum. Bu coğrafya bilgisi çoğu zaman birçok klasik müzisyende bulunmuyor. Ama bu bilgi; klasik müzisyenlere büyük bir katkı sağlar hatta klasik müziği daha iyi çalmalarını sağlar. Nasıl öğrenileceği konusu çok basit: Öncelikle birçok basit şarkıya eşlik etmeye çalışın, sonra daha zor şarkıları deneyin. Bu sürecin başlangıcında kendinizi bilgisiz hissederseniz bile, “kendiliğinden olma becerisi” bir gün doğal bir hale gelecektir.

T.Ç: Klasik gitar için klasik, caz ve popüler müziklerden birçok düzenleme yapıyorsunuz ve bu düzenlemeler klasik gitaristlerce büyük bir beğeni ile karşılanıyor. Bir düzenleme yaparken nasıl bir yol izliyorsunuz?

R.D: Bunun için herhangi bir sihir numaram yok. Müziğe ve düzenlemeciye olan sevgim ve saygım önemli. Biraz bildiğim bir enstrüman olan gitar için (!) sürekli çalışıyorum ve detaylı incelemeler yapıyorum. Bir eseri solo gitara düzenlerken doğru ruhu ve uygun atmosferi yakalamak benim için bu işin en temel anahtarı. Düzenleme sürecini her zaman tam bir sanatsal süreç olarak düşünürüm (bu dediğimin transkripsiyon ile tabii ki hiçbir alakası yok). İki gitar ile herşey mümkündür, Antonin Dvorak'ın Yeni Dünya Senfonisi bile! Düzenleme, bildiklerin hakkında birşey yapmanın tam tersidir. Hemen gitarda güzel duyulmayacaktır. Bazen düzenleme yapmak vazgeçmektir. Düzenleme yapmak bir bakıma “feda etme sanatı”dır. Gerçek bir gitaristik ve güzel ürün ortaya çıkarmak için nelerden vazgeçileceğini (baslar, orta notalar ya da her neyse) bilmeniz gerekir. Ayrıca güzel bir düzenleme, düzenlediğiniz bir esere yeni bir ışık getirmelidir. Bu durum özellikle, düzenlenen eser orijinal olarak başka bir enstrüman için yazılmışsa geçerlidir (genelde piyano için). Zor olan şey her anlamda kötü ve çirkin bir füzyon yapmaktan kaçınmaktır. Mesela “müzikal salatalar”dan (Flamen-Klasicz-Çağdaş-Brezilya örnekleri) nefret ediyorum. Bu nedenle cevabımın başında saygı ve doğru ruh halinden bahsettim. En önemlisi de beğeni duygusu. Ama bu kavramı nesnel olarak açıklamak imkânsız. Beğeni! Beğeni nedir? Bence beğeni ya vardır ya da yoktur. Kötü beğeni sadece laf kalabalığıdır. Ne yazık ki hiç kimse hiçbir zaman “beğeni ustalık atölyesi” veremeyecektir ya da buna izin verilmeyecektir.

T.Ç: Son dokuz senedir Conservatoire National Supérieur de Paris'de öğretmenlik yapıyorsunuz. Dünyanın dört bir yanında ustalık atölyeleri düzenliyorsunuz. Eserlerinizin notalarının ilk sayfaları “Çağdaş Klasik Gitar Teknikleri” metodu gibi detaylı açıklamalarla dolu. 2000’li yıllarda klasik gitar eğitimi sizce nasıl verilmelidir?

R.D: Önümüzdeki yıllarda gitar eğitiminde “hızlı hareket eden parmaklar”dan ziyade “doğru dinleme” gibi konular üzerine gidilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bugünlerde tüm dünyada gitar çalmak; sanat ve duygu için çalmak yerine olimpik bir spor dalı haline geliyor (tabii ki bazı istisnalar ve güzel örnekler dışında). Ama en azından olimpiyat sendromu konusuna dikkat edelim! Bence dinlemek demek, tek bir notayı bile dikkate almak demektir. Kötü tınılardan ya da kalın tellerde parmaklar kayarken telden çıkan

seslerden kaçınmaktır. Bunlara yanlış olarak “ayrıntılar” denir. Ama bence bunlara dikkat etmek, yarının gitar performansı için çok önemli bir yerde durmaktadır. Bir icracı ve besteci olarak deneyimlerimden yararlanmaları dışında öğrencilerim için belli bir metodum yok. Son olarak tekrarlayayım: “Dikkatli bir şekilde dinlemek” bana göre anahtar kelimedir.

T.Ç: Öğretmenlik deneyimlerinizi paylaşacağınız bir kitap/dvd projeniz var mı?

R.D: Hayır, tüm bu unsurları açıklamak için bir dvd hazırlama planım yok. Gitar çalmasına kişisel yaklaşımımı ve “felsefe”mi anlatmak için “canlı ustalık atölye”leri yeterli. Esas amacım birkaç tanesine de olsa öğrencilere gitar çalma vizyonum hakkında çizdiğim yolu aktarmaktır. Ama ben bir Guru değilim! Lütfen bunu bir saniye bile olsa düşünmeyin J Ben, sadece genç kuşakların daha fazla bilgili olmalarını ve sadece gitarist olmalarından ziyade müzisyen olmalarını istiyorum. Umarım bu gelecekte farkı yaratacaktır.

T.Ç: Dünyanın dört bir yanında konserler ve ustalık atölyeleri veriyorsunuz. Yeni kuşak gitaristler konusundaki gözlemlerinizi nelerdir?

R.D: Gitar ile büyülenmiş gibiler. Bence bu çok iyi birşey. Yeni kuşak gitaristlerin öğrenme konusunda muazzam bir “iştah”ı var. Bu durum, kullanımımızda olan bilgi miktarının hergün artmasının doğal bir sonucu. Ayrıca bu kuşakta hiç şüphesiz, çok daha iyi icracılar var. Ancak önceki cevaplarımda açıklamaya çalıştığım nedenlerden dolayı bu kuşağın müzikal seviyesinin çok daha arttırılması gerekiyor.

T.Ç: Gelecek dönem için projeleriniz nelerdir?

R.D: En yakın projem, Brezilya’da bir mit olan ve chôro müziğinin öncülerinden Pixinguinha’nın müziğinden yaptığım 11 düzenlemeyi cd ve kitap olarak yayınlamak. Şu an cd’nin birinci edit’iyle ve notalar için bazı şeyleri düzeltmekle meşgulüm. Çok vaktimi alıyor! Bütün proje, Mart ayının ortasında San Fransisco merkezli GSP tarafından “hayata getirilecek.” Sonrasındaki projem Baltimore’lu çok iyi bir gitar ikilisi olan Chroma duo’nun sipariş ettiği bir eser. Sonrasını bilmiyorum, özel birşey planlamadım. Belki “20 Yeni Mektup” olabilir. Ama bu sefer daha basit olacaklar! Onları yazdığımda çok basit olduklarını düşünmüştüm ama gerçekten de o kadar değillermiş. Hem kolay

hem “seksi” eserler yazmak hayatımda en çok zorlandığım sorunlardan. Ama Obama’nın dediği gibi: “Evet, yapabilirim!”

T.Ç: Tunus’ta doğdunuz ve altı yaşına kadar burada yaşadınız. Ama yanılmıyorsam “Hamsa” gibi bazı eserleriniz dışında makamsal müziklerin bestelerinizde ve düzenlemelerinizde etkisi çok az. Makamsal müzikler ilginizi çekiyor mu?

R.D: Evet, bu müzikler ilginç ve güzel. Ama Tunus’ta doğmuş olmam bu tip müziklerin beni etkilemesi için yeterli bir etken değil. Mesela Domeniconi tam anlamıyla benim zıttım! İtalya’da doğmuş ama bir şekilde “Türk” besteciye dönüşmüş. Ama belki Hamsa dışındaki müziklerimde az da olsa bilinçsiz bir şekilde Kuzey Afrika’nın geleneksel müziklerinden yararlanmışımdır. Kim bilir belki konser başlangıçlarında yaptığım doğaçlamalarda bu etki vardır. (Bu arada not düşeyim, Türkiye ve Tunus arasında halen kuvvetli bir bağ olduğunu biliyorsunuzdur. Altı sene yaşadığım caddenin Fransızca bir ismi vardı. Bugünlerde ismi “Kemal Atatürk Caddesi” olarak değiştirildi.) Ama bu “etkiler” konusunda inandığım bir konu var: Reenkarnasyona değil ama bir şekilde onun “tam tersi”ne, yani önceki yaşamlara inanıyorum. Bunun için de bazen önceki hayatlarımda bir tanesinde Brezilyalı bir adam olduğumu düşünüyorum J. Brezilyalı insanlara, onların davranışlarına, Brezilya ve kültürü hakkındaki herşeye kendimi çok yakın hissediyorum.

T.Ç: 21 Mart Cumartesi günü İstanbul’da Aksanat Kültür Merkezi’nde bir konseriniz olacak. Bu Türkiye’ye ikinci gelişiniz. 2007 senesinde Ankara’da konser vermiştiniz. Memnun kalmış mıydınız?

R.D: Ne büyük bir coşku! Ne büyük bir istek! Aman tanrım! Flüt ve gitar için yazdığım “Traveling Sonata” adlı eserimin üçüncü bölümüne hangi ismi verdim sizce? Ankara! Belki de İstanbul yeni müzikler yazmam için bana ilham verecektir, kim bilir...

T.Ç: Türkiye’deki gitaristlere müzik hayatlarında neler tavsiye ediyorsunuz?

R.D: Dünyanın dört bir yanında tanıştığım gitaristlere anlattığım şeyleri söyleyeceğim: 1) Müzikal tercihleri (eser seçimleri, kişisel yorumları vb.) konusunda dürüst olmaları. 2) Gitarı, teknik yaklaşımdan ziyade daha fazla müzikal bir yaklaşımla çalışmalarını. Bir müzikal hedefe ulaşmak zaten tekniğinizi geliştirecektir. Önemli olan; sadece akılsız bir “hız”a sahip olmaktansa akıllı bir tekniğe sahip olmaktır. 3) Ne zaman çalışırlarsa

(konserde ya da başka bir yerde) “güzel bir hikaye” anlatabilmeleri. Çok basit bir hikaye de olabilir ama güzel olacak. Dinleyici her zaman, gittiği konserden sonraki sabah uyandığında, o güzel hikayeyi hatırlayacaktır. Ama hiçbir zaman o hızlı gamı hatırlamayacaktır. Hiçbir zaman.